

H. Korthuijs

luitenant-kolonel der artillerie, c-NWES

De rol van kernwapens in de NAVO-strategie

Met belangstelling begon ik kennis te nemen van het artikel in dit vaktijdschrift waarin de lezer werd voorgehouden dat er een hemelsbreed verschil aanwezig moet worden geacht tussen kerntaken en kruisvluchtwapens. Al lezende groeide mijn verbazing. Mijn belangstelling werd al direct gaande gemaakt door de eerste zin, waarin werd gesteld dat de kernwapenproblematiek dermate complex is dat een rationele benadering slechts mogelijk is met een systematische methodiek: in mijn huidige functie als commandant van de Nuclear Weapons Employment School (NWES) in Breda zou ik misschien kunnen profiteren van wijze lessen die hier wellicht werden aangereikt. Ter verduidelijking diene dat die functie is gericht op doctrines en procedures betreffende het tactische gebruik van kernwapens, en de volgende taken omvat:

- het verkrijgen en bewaken van kennis;
- het uitdragen en op peil houden van die kennis aan/bij daarvoor in aanmerking komend personeel van de Koninklijke landmacht;

Zoals redelijkerwijs kon worden verwacht, heeft het artikel „Tussen kerntaken en kruisvluchtwapens bestaat een hemelsbreed verschil” van ktz b.d. Van de Griendt (Mil. Spect. 152 (1983)(11)491) inderdaad geleid tot reacties van op dat terrein zeker niet minder deskundigen. In dit nummer blijkt daarvan in de rubriek Meningen van Anderen. Omdat uit enkele ontvangen reacties kon worden opgemaakt dat de totale samenhang niet iedereen geheel duidelijk is, verzocht de redactie lkol Korthuijs, commandant van de Nuclear Weapons Employment School, zijn aanvankelijk voor de rubriek Meningen van Anderen bedoelde bijdrage om te werken tot een artikel dat tot beter begrip van de onderhavige problemen zou kunnen leiden en tevens zou kunnen dienen ter weerlegging van misvattingen zoals die konden zijn voortgevloeid uit de door ktz Van de Griendt gepropageerde visie. De lezer moge daarom worden geaden deze uiteenzetting te lezen c.q. bestuderen samen met het meergenoemde artikel en de daarop aansluitende discussie op de bladzijden 138 en 143.

— het adviseren van commandanten en autoriteiten over het tactische gebruik van kernwapens.

Bovendien is de NWES nauw betrokken bij alles wat zich binnen het Nederlandse legerkorps rond het vraagstuk „tactisch gebruik van kernwapens” afspeelt.

Uit hoofde van mijn functionele interesse moest ik het wel als een teleurstelling ervaren dat voornoemd artikel de bepleite systematische methodiek beperkt tot de rechtstreekse Nederlandse betrokkenheid bij de kernbewapening, en volstaat met het onderscheiden van twee verschillende concepties, te weten de bestaande Nederlandse „kerntaken” enerzijds, en de plaatsing van nucleaire kruisvluchtwapens op Nederlands grondgebied anderzijds. Bedenklijk is het, dat eigenlijk in één adem het níét maken van dat onderscheid aan enkele hoogwaardige publikaties maar meteen als *tekortkoming* wordt verweten. Vervolgens etaleert het artikel een onjuist beeld van de militaire bevelvoering en het functioneren van de NAVO, uitgaande van de tweeledige conceptie,

US ground launched cruise missile (GLCM)

en presenteert een tabel (blz. 491) waarin weliswaar Nederlandse „kerntaken” worden gesteld tegenover op Nederlands grondgebied te stationeren kruisvluchtwapens maar waarin aspecten als *introdunctietijd*, *inzetbaarheid*, *lanceerpositie*, *bereik*, *doelgebied* en *naast hogere bevel* niet geheel met de werkelijkheid in overeenstemming zijn. Daarbij komt dat het kruisvluchtwapen als strategisch wapensysteem wordt betiteld, terwijl elders wordt verwezen naar SALT I en II. Voorts wordt de indruk gewekt als zou de NAVO-bevelsstructuur pas in crisistijd worden geactiveerd, en zouden de Nederlandse kerntaken eerst in een „later” stadium van de vijandelijkheden aan bod komen.

Al met al een reeks van punten die de toets van een redelijke kritiek niet kunnen doorstaan, en die mij ertoe brachten mijn visie op de totaliteit van het vraagstuk aan de lezers voor te leggen. Uiteraard heb ik daarbij vermeden te putten uit hetgeen mij uit hoofde van mijn functie bekend is uit geclassificeerde bronnen; de hierna volgende uiteenzetting is volledig gebaseerd op wat elke geïnteresseerde lezer ook zelf zou kunnen naslaan in open bronnen zoals vermeld in de literatuuropgave aan het einde van dit artikel.

Systematische benadering

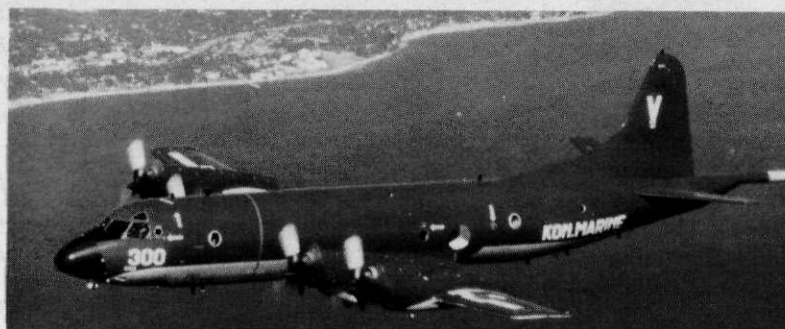
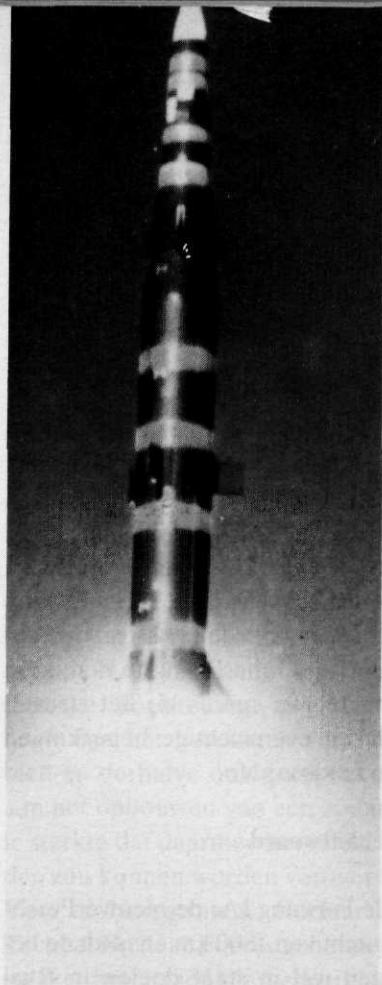
Inderdaad kan terecht worden gesteld dat de kernwapenproblematiek zo complex is dat een rationale benadering daarvan slechts mogelijk is met een systematische methodiek. Ook ik prefereer een systematische aanpak, maar dan toch een die werkelijk op rationale leest is geschoeid: het kernwapenprobleem voor Nederland kan niet anders worden gezien dan in het licht van ons lidmaatschap van de Noordatlantische verdragsorganisatie, de NAVO. De centrale doelstelling van dat bondgenootschap is, *oorlog te voorkomen en vrede en veiligheid in het verdragsgebied te handhaven door middel van een geloofwaardige afschrikking*. Indien de afschrikking onverhoopt zou falen, zal worden getracht het conflict te beëindigen op een zo laag mogelijk geweldsniveau.

Voor de uitvoering van die strategie moet de NAVO in staat zijn elke aanval af te slaan op het niveau van geweld waarvoor de aanvaller heeft gekozen. Tevens moet de NAVO de agressor duidelijk maken dat hij ernstige risico's loopt die be-

paald niet in verhouding staan tot de voordelen die hij eventueel denkt te kunnen behalen. Deze strategie van *flexibility in response* vergt dat de NAVO dan ook beschikt over middelen waarmee die strategie metterdaad in praktijk kan worden gebracht. Met andere woorden: tegenover elk denkbaar middel van de tegenpartij dient iets gelijkwaardigs beschikbaar te zijn om de ander het gebruik van diens capaciteit te kunnen „ontraden”. Dat vereiste wordt wel kort en bondig samengevat als „to have an option is to deter an option”.

De bedoelde middelen bestaan uit conventionele strijdkrachten en kernwapens. De conventionele middelen dienen zowel voor afschrikking als om een beperkte aanval tot staan te brengen en een grootscheepse aanval zolang en zoveel mogelijk af te weren. De kernwapens zijn in eerste instantie bestemd voor de afschrikking. Zolang het NAVO-grondgebied en/of de strijdmacht niet wordt aangevallen, zullen geen kernwapens worden ingezet ter verdediging van het NAVO-territoir. Indien in een onverhoopt toekomstig conflict eventueel kernwapens zouden worden gebruikt, verandert het karakter van de oorlog in een dreiging met kansen op grootscheepse vernietiging.

De eerste kernwapenexplosie in een conflict heeft strategische betekenis, en gezien de strategische gevolgen van elke eerste kernwapeninzet is het moeilijk een scheiding te maken tussen strategische en tactische kernwapens. Bovendien moet worden bedacht dat het niet zozeer de wapens zijn als wel de doelen waartegen zij worden gebruikt, die bepalend zijn voor de strategische dan wel tactische effecten die ermee worden gesorteerd. Tussen de Sovjet-Unie en de Verenigde Staten zijn echter bilaterale overeenkomsten gesloten ter beperking van de strategische wapens en in die strategische-wapenbeperkingsovereenkomsten SALT (strategic arms limitation talks) is nauwkeurig aangegeven welke kernwapeninzetmiddelen eronder vallen. Dat zijn, in grote lijnen, de ICBM (intercontinental ballistic missile) met een bereik van meer dan 3000 zeemijlen (circa 5500 km); de SLBM (submarine launched ballistic missile) en de zware bommenwerpers, ook die welke zijn uitgerust met ALCM (air launched cruise missile) of ASBM (air to surface ballistic missile) met een bereik van meer dan 600 km. Die inzetmiddelen worden beperkt qua aantal en karakteristieken. Alle niet onder deze kwalificatie vallende kernwapeninzet-

◀ US Pershing II missile ▲ Orion ▼ Nike, Nederlandse bijdrage in de luchtverdediging

middelen werden vroeger aangeduid als tactische kernwapens, en later deels „theaterwapens” genoemd. (Volledigheidshalve moet worden opgemerkt dat de juiste benaming zou moeten zijn „wapens, bestemd voor gebruik binnen het operatietoneel.”) Tegenwoordig worden de strijdkrachten in de NAVO-terminologie als volgt onderscheiden.

1. Strategic Nuclear Forces.
2. Non-strategic or „other” Nuclear Forces
 - a. Intermediate-range Nuclear Forces (INF):
 - Longer Range INF missiles (LRINF) met een bereik van ca. 1000 tot ca. 5500 km;
 - Shorter Range INF missiles (SRINF) met een bereik van ca. 150 tot ca. 1000 km;
 - INF aircraft;
 - b. Short Range Nuclear Forces met een bereik van minder dan ca. 150 km;
 - c. Maritime or sea-based Nuclear Forces.
3. Conventional Forces.

(Sommige bronnen vermelden afwijkende afstanden; de onderlinge verschillen zijn echter nagenoeg verwaarloosbaar.)

Verstoring van het evenwicht

De totale vernieuwing van het nucleaire arsenaal in de jaren '70 en het ontwikkelen en — sinds 1977 — plaatsen van de SS20 door de Sovjet-Unie betekende dat het bestaande nucleaire evenwicht naar de mening van de NAVO-regeringen werd verstoord.

De SS20 is een lanceerinrichting voor surface-to-surface missiles met een dracht van circa 5000 km, die als zodanig — zie onder 2a — níét kan worden gerekend tot de strategische middelen en derhalve ook níét valt onder de SALT-beperkingen. Per missile worden drie onafhankelijk te richten kernwapens vervoerd waarmee alle denkbare doelen in West-Europa kunnen worden bereikt. Medio 1982 waren er al 315 lanceerinrichtingen operationeel, en nog steeds gaat het installeren van nieuwe systemen onverdroten voort. De daaruit resulterende dreiging voor geheel West-Europa, uitgaande van de Sovjet-Unie, kon sindsdien in voorkomend geval uitsluitend worden beantwoord met het inzetten van de Strategic Nuclear Forces dan wel vliegtuigen. De in de Duitse Bondsrepubliek

opgestelde Pershing IA kon bezwaarlijk als een mogelijk antwoord worden beschouwd, omdat het bereik — ongeveer 750 km — verhinderde doelen op Russisch grondgebied te treffen. Ook op een door vliegtuigen te leveren antwoord kon niet ten volle worden gerekend omdat het doordringen daarvan tot boven het Russische territorium, waar de SS20 staat opgesteld, bepaald niet kan worden gegarandeerd aangezien de Sovjetrussische luchtverdedigingscapaciteit sterk is opgevoerd.

Teneinde nu de voor de „flexibility in response” vereiste opties te kunnen openhouden, zocht de NAVO naar mogelijkheden die een antwoord zouden kunnen geven op een eventuele inzet van SS20's tegen doelen in West-Europa zonder dat onmiddellijk zou moeten worden gegrepen naar het enige resterende middel van de Strategic Nuclear Forces. Het resultaat van dat onderzoek mondde uit in het zogenaamde NAVO-dubbelbesluit van 12 december 1979, waarin onder meer staat vermeld:

Terwijl de Sovjet-Unie haar overwicht op het gebied van de LRTNF (Long Range Theater Nuclear Forces) zowel kwalitatief als kwantitatief heeft vergroot, zijn de LRTNF-mogelijkheden van het Westen niet aangepast (. . .) Deze ontwikkelingen vinden plaats tegen de achtergrond van een groeiend Sovjetrussisch potentieel en het bereiken van pariteit met de VS op het vlak van de intercontinentale wapens (. . .) Er zou twijfel kunnen ontstaan aan de geloofwaardigheid van de afschrikingsstrategie van de NAVO, omdat de aandacht zou worden gevestigd op het bestaan van een lacune in het spectrum van NAVO's nucleaire mogelijkheden om een antwoord te geven op agressie (. . .) Dienovereenkomstig besloten de ministers de LRTNF van de NAVO te moderniseren, door in Europa een aantal vanaf de grond te lanceren wapensystemen te plaatsen, te weten 108 Pershing II, ter vervanging van de bestaande Pershing IA, en 464 Ground Launched Cruise Missiles (GLCM) (kruisvluchtwapens). Alle landen die thans deel uitmaken van de geïntegreerde verdediging zullen aan dit programma deelnemen: de wapensystemen zullen worden geplaatst in een aantal geselecteerde landen (. . .) ; 1000 Amerikaanse nucleaire ladingen zullen zo spoedig mogelijk uit Europa worden teruggetrokken en de nieuwe 572 moeten worden ingevoerd in dat gereduceerde niveau (. . .) De ministers onder-

steunen de beslissingen die de VS hebben genomen om over reducties van deze wapens met de SU te onderhandelen langs de volgende lijnen, die zijn uitgewerkt in intensieve consultaties binnen het bondgenootschap (. . .) De behoefte van de NAVO aan de theater nucleaire middelen zal worden onderzocht in het licht van concrete resultaten bereikt door onderhandelingen.

Naar aanleiding van dat dubbelbesluit heeft de Nederlandse regering op 12 december 1979 verklaard de redenen te delen die aan het besluit ten grondslag lagen, doch op dat ogenblik niet in de positie te zijn te beslissen over de stationering van de G(round) L(aunched) C(ruise) M(issiles) op haar grondgebied, maar voornemens te zijn omstreeks december 1981 een beslissing te nemen in het licht van de mate van succes bij het streven naar doeltreffende en evenwichtige beperkingen van de LRINF aan beide zijden.

Aanpassing van het antwoord

De opvolger van de Pershing IA, de nieuwe Pershing II, heeft een dracht van 1800 km en is uit de bestaande opstellingen wel in staat doelen in Rusland te bereiken; Moskou en een groot deel van de Strategische Nucleaire Strijdkrachten van de Sovjet-Unie liggen evenwel buiten de reikwijdte.

De GLCM heeft een bereik van circa 2500 km en kan één kernwapen vervoeren. Beide systemen zijn bedoeld om de Sovjet-Unie in voorkomend geval te weerhouden van een aanval met de SS20's uit Rusland, door duidelijk te maken dat het Westelijke antwoord op een dergelijke agressie níét de andere Warschau-Pactlanden zal treffen maar de agressor zelf. Indien dus uit Rusland een aanval met SS20's zou worden ondernomen, is de thans in het opbouwstadium verkerende LRINF in staat een „aangepast antwoord” te verzekeren.

Richtlijnen en procedures

Dat in het nu volgende gedeelte de onder de SALT vallende Strategic Nuclear Forces buiten beschouwing worden gelaten, is omdat ten aanzien daarvan kan worden gesproken van een zekere mate van gelijkheid (pariteit). Ook een beschouwing over de conventionele krachtsverhoudingen wordt achterwege gelaten, in het bijzonder

F-104G Starfighter

omdat een vergelijking van de wederzijdse krachten op dat terrein in alle gevallen nadelig uitvalt voor de NAVO die, uit hoofde van haar louter defensieve doelstelling, geen andere oogmerken heeft dan het beveiligen van het eigen grondgebied en derhalve ook geen enkele behoefte heeft aan het opbouwen van een zodanige conventionele sterkte dat daarmee het territorium van andere landen zou kunnen worden veroverd en/of bezet.

Voor de Non-strategic Nuclear Forces — vroeger Tactical Nuclear Forces geheten — zijn richtlijnen inzake het „tactisch gebruik van kernwapens” vastgesteld door de landen die zijn verenigd in het Defence Planning Committee (DPC), dat wil zeggen de NATO Council (NAC) zonder Frankrijk. Voorts zijn in 1969 door de ministers in het DPC algemene richtlijnen opgesteld voor de consultatieprocedures die moeten worden toegepast alvorens van kernwapens kan worden gebruik gemaakt.

Die richtlijnen zijn gebaseerd op drie terzake reeds eerder genomen beslissingen, te weten de richtlijnen van Athene die in 1962 door de NAVO-Raad werden vastgesteld, de richtlijnen van Den Haag waartoe in 1968 werd besloten door de leden van de Nuclear Planning Group (NPG) en de beslissing die in 1969 werd genomen in Londen in een ministeriële vergadering van de leden van de NPG.

De procedures omvatten onder meer de volgende stelregels.

— Elke aanvraag of elk voorstel voor het gebruik van kernwapens ter verdediging van de NAVO, afkomstig van hetzij de regering van een lidstaat hetzij een Major NATO Commander (SACEUR, SACLANC of CINCHAN), wordt gezonden naar alle rege-

ringen van de in het DPC vertegenwoordigde landen alsmede naar het DPC zelf.

— In een DPC-vergadering hebben de regeringen de mogelijkheid hun standpunten over die aanvraag of dat voorstel kenbaar te maken.

— Die standpunten worden ter kennis gebracht van de regeringen van die landen die de wapens in eigendom hebben (VS en VK), waarna de regeringsleiders van de betrokken „Nuclear power” beslissen of al dan niet toestemming wordt gegeven voor het inzetten van hun kernwapen(s).

— Aan de standpunten van de landen die het meeste bij de inzet zijn betrokken, zal „special weight” worden gegeven; dat zijn de landen op en/of van wier grondgebied de wapens worden ingezet, het land dat de wapens bezit, en de landen die de inzetmiddelen bemannen of leveren.

— De beslissing van de Nuclear power wordt gestuurd naar de regeringen, het DPC en de Major NATO Commander(s).

— De mogelijkheden voor consultatie hangen af van de soort agressie. Bij een grootscheepse aanval met kernwapens neemt de president van de Verenigde Staten de beslissing tot inzet; consultatie is dan niet mogelijk. In alle andere gevallen vindt consultatie met bondgenoten plaats.

In de Politieke Richtlijnen voor het tactisch gebruik van kernwapens staat onder meer vermeld dat kernwapens in de eerste plaats bijdragen aan een geloofwaardige afschrikking. Indien de afschrikking faalt, zal de NAVO trachten de integriteit van haar grondgebied te behouden of te herstellen door drie mogelijke, in escalatie oplopende, reacties, te weten: „Direct defence”, „Deliberate escalation”, en „General nuclear response”. ▷

De „direct defence”-optie houdt in dat elke aanval van de tegenstander op het door hem gekozen geweldsniveau tot staan dient te worden gebracht. In het geval dat de tegenstander conventioneel aanvalt, wordt de verdediging conventioneel gevoerd. Bij een nucleaire aanval is een beantwoording met kernwapens, indien toegestaan door de politieke autoriteiten, mogelijk. In elk geval wordt de tegenstander geconfronteerd met een escalatiegevaar.

De „deliberate escalation” kan nodig zijn als antwoord op een massale aanval met conventionele middelen, die door de NAVO conventionele strijdkrachten niet tot staan kan worden gebracht. In dat geval zal de NAVO moeten besluiten als eerste kernwapens in te zetten. Dat zeer moeilijke besluit zal worden voorafgegaan door uitgebreide consultaties en dient voornamelijk te worden gezien als een signaalfunctie met de fundamentele doelstelling „de tegenstander ertoe te brengen de politieke beslissing te nemen zijn aanval te staken en zijn troepen terug te trekken”.

Als hij dat signaal niet ter harte neemt, loopt hij het risico van een „general nuclear response”, waarbij zowel de strategische als de niet-strategische kernwapeninzetmiddelen zullen worden ingezet ter vernietiging van zijn totale nucleaire, militaire en industriële capaciteit.

Voor de uitvoering van de „directe defense” in een nucleair begonnen conflict en voor de „deliberate escalation”-optie moet de NAVO kunnen beschikken over verschillende kernwapenopties, die selectief kunnen worden ingezet. Alle opties zijn gericht op de fundamentele doelstelling: „Beëindiging van het conflict op het laagst mogelijke geweldsniveau”. Die politieke doelstelling houdt in dat een selectief gebruik van kernwapens als zodanig voor de tegenstander herkenbaar moet zijn, redenen waarom zo’n inzet beperkt dient te zijn in aantal, tijd en gebied/doelen om de tegenstander duidelijk te maken dat de NAVO het conflict wenst te beperken en dat, om beëindiging van de agressie te kunnen afdwingen de NAVO zelfs bereid is kernwapens in te zetten. Voor een doelmatige reactie zal, voorafgaande aan de inzet, aan de tegenstander dan ook de na te streven doelstelling worden bericht alsmede aard en omvang van de in te zetten wapens. Een eventuele vervolgactie, waarbij de NAVO streeft naar beëindiging van het

conflict, is ook in dit geval afhankelijk van de reactie van de tegenstander.

De militaire mogelijkheden voor een selectief gebruik zijn:

- inzet van atomic demolition munition;
- inzet van kernwapens tegen luchtdoelen;
- inzet van kernwapens tegen doelen ter zee;
- inzet van kernwapens op vijandelijke aanvallende eenheden;
- inzet van kernwapens tegen doelen dieper in vijandelijk gebied;
- of combinaties van deze mogelijkheden.

Welke mogelijkheid in welke gevallen zal worden uitgevoerd, zal afhangen van de omstandigheden ten tijde van een conflict. De onzekerheid daarover vormt volgens generaal Haig ook een bijdrage aan het voorkomen van conflicten:

In order to insure credible deterrence, we rely on a flexible response strategy whose core is uncertainty.

Bij een eventuele keuze dienen de onderstaande factoren in beschouwing te worden genomen:

- uitwerking op de vijand;
- uitwerking op eigen troepen;
- uitwerking op burgers en hun eigendommen van beide partijen;
- invloed op de totale militaire en politieke situatie;
- invloed op de plaatselijke militaire situatie;
- escalatiegevaar.

Het behoeft naar mijn mening geen betoog dat de NAVO zal kiezen voor een doelmatige mogelijkheid die het conflict op het laagst mogelijke niveau van geweld kan beëindigen.

Nederlands aandeel in de kernwapentaken

De Nederlandse strijdkrachten beschikken over mogelijkheden voor het inzetten van Amerikaanse kernwapens. De inzetmiddelen zijn door de Verenigde Staten geïntegreerd in de NAVO-strijdkrachten, en wel op verzoek van Europese bondgenoten. De kernwapens blijven, tot het moment waarop zij metterdaad mogen worden ingezet, volledig in handen van de Amerikanen.

Nederland levert een bijdrage aan de uitvoering van de NAVO-strategie die primair is gericht op oorlogsvoorkoming door afschrikking en secun-

Nieuwste aanwinst: F-16 Falcon

dair — indien de afschrikking heeft gefaald — op beëindiging van een conflict op het laagst mogelijke niveau van geweld.

Voor de *Koninklijke landmacht* beschikt Nederland in dat kader over kernwapeninzetmiddelen waarmee zo nodig de inzet tegen vijandelijke eenheden kan worden gerealiseerd, ter ondersteuning van de operaties van ons legerkorps. Momenteel bestaan die middelen uit één afdeling 8 inch (203 mm) houwtiser die acht vuurmonden telt en één afdeling van zes lanceerinrichtingen voor de Lance. Als enig legerkorps in de centrale sector kan het Nederlandse 1 Lk níét de 155 mm houwtiser gebruiken voor nucleaire inzet.

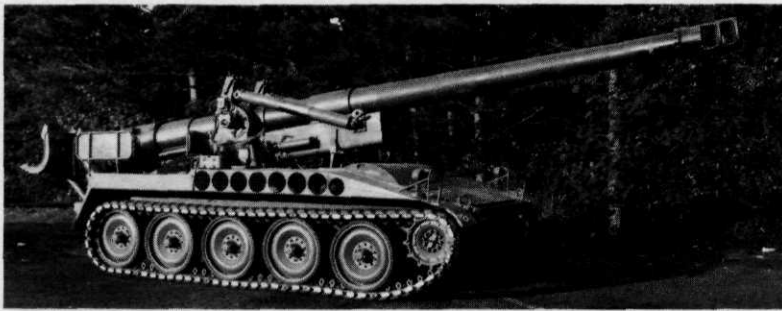
De 8 inch houwtiser heeft een bereik van nog geen 20 km en zal daarom voor het uitvoeren van nucleaire opdrachten vrij dicht achter de voorste lijn in stelling moeten komen. In verhouding tot het geringe aantal van die middelen moet de kwetsbaarheid ervan dan ook zeer groot worden genoemd. De invoering van de 8 inch houwtiser als „nuclear capable”-systeem vond, evenals de introductie van de kernwapens, plaats in 1962; de Lance, met een bereik van ca. 110 km, werd aanvankelijk aangeschaft voor conventioneel gebruik en eerst in 1980 als „nuclear capable” in de slagorde opgenomen.

In het algemeen zullen de te bestrijden doelen zich vrij dicht bij de eigen troepen bevinden en bestaan uit zogenaamde „Mobile land battle targets”. Bijgevolg ligt het voor de hand dat inzet boven het NAVO-grondgebied het waarschijnlijkste zal zijn. Het vermogen van de te gebruiken wapens is verhoudingsgewijs gering, en het effect van de kernstraling — waarmee vijandelijk personeel buiten gevecht kan worden gesteld — zal in het algemeen verder reiken dan de luchtdrukwerking die het vijandelijke materieel — in het bijzonder de gevechtsvoertuigen — kan uitschakelen. Om ongewenste schade te voorkomen, zullen de wa-

pens „fall-out safe” moeten worden ingezet mede om de kans op schade aan burgers en eigendommen tot een minimum beperkt te kunnen houden. De mogelijkheid zulke ongewenste effecten nog meer te vermijden en bovendien het aantal voor het buiten gevecht stellen van de vijandelijke gevechtskracht vereiste wapens zo klein mogelijk te houden, deed zich voor toen een voor het bestrijden van dergelijke doelen bij uitstek geschikt wapen — het „enhanced radiation reduced blast weapon” — werd ontwikkeld, dat echter niet kon worden ingevoerd, mede doordat de politieke besluitvorming onder sterke druk kwam te staan van een deel van de publieke opinie die — veronachtzame dat de reikwijdte van de directe straling de 3 km niet overschrijdt — zich schaarde achter de banier van de anti-neutronenbomactie.

De thans nog in de bewapening gevoerde kernwapenprojectielen zijn inmiddels al meer dan twintig jaar oud. Het radioactieve materiaal, dat de basis ervan vormt, is weliswaar nog steeds actief maar degenereert wel zodanig dat de betrouwbaarheid van die wapens geleidelijk vermindert: over een aantal jaren zullen zij derhalve niet meer kunnen worden gebruikt. Ook de andere in die wapens toegepaste technieken dateren nog uit de tijd waarin kleurentelevisie en kwartshorloges nog in de kinderschoenen stonden. Naar mijn mening is er dan ook reden te over voor grote bezorgdheid over deze essentiële middelen.

De Nederlandse landstrijdkrachten dragen ook bij in de uitvoering van vernielingen met behulp van nucleaire vernielingsladingen. Die worden geplaatst in eigen gebied, zijn in staat grote hindernissen op te werpen, maar hebben het nadeel dat zij onontkoombaar oorzaak zijn van fall-out. Om die reden zullen er altijd veiligheidsmaatregelen moeten worden getroffen voor de evacuatie en bescherming van zowel eigen troepen als de burgerbevolking. Omdat overigens de vijand met deze

Nucleaire artillerie, 8 inch houwitser

middelen niet rechtstreeks en metterdaad wordt aangegrepen, geldt deze mogelijkheid als bij uitstek defensief.

De kernwapentaak van de *Koninklijke marine* is gericht tegen vijandelijke onderzeebootdoelen en moet daarom worden ondergebracht in de categorie „inzet van kernwapens tegen doelen ter zee”, die hier verder buiten beschouwing wordt gelaten. De kernwapentaken van de *Koninklijke luchtmacht* bestaan uit het leveren van een bijdrage aan de luchtverdediging met de luchtdoelraketten Nike/Hercules en het inzetten van bommen door vliegtuigen. De luchtverdedigingstaak met Nike-raketten wordt uitgevoerd als deel van de Nike-luchtverdedigingsgordel waarin verschillende landen participeren; hun doelen zijn aanvallende vijandelijke vliegtuigformaties. De bommen worden ingezet met vliegtuigen van de zogenaamde „Strike squadrons”, die waren uitgerust met de F-104 (Starfighter) die thans wordt vervangen door de F-16 (Falcon). Hun doelen liggen niet in de onmiddellijke nabijheid van eigen troepen maar als regel dieper in vijandelijk gebied. De betrokken luchtmachteenheden staan ook in vredetijd reeds onder bevel van een NAVO-commando — in casu 2ATAF — en een deel van de inzetmiddelen heeft een hoge graad van paraatheid, staat namelijk op QRA (Quick Reaction Alert). De vliegtuigen kunnen ook een taak hebben in het kader van de „General Nuclear Response”-optie, en ook dan in Nederland zijn gestationeerd.

De *kruisvluchtwapens*, waarvan — eventueel — een aantal in Nederland zal worden opgesteld, maken deel uit van de Non-strategic Nuclear Forces en worden vooral gericht tegen doelen die door andere middelen uit dezelfde categorie niet met voldoende zekerheid kunnen worden aangegrepen; in het bijzonder geldt dat momenteel voor de non-strategic nuclear forces in de Sovjet-Unie.

Het probleem van de plaatsing

De voorgenomen, en ten dele reeds geëffectueerde, plaatsing van Ground Launched Cruise Missiles en Pershing II's in Europa heeft mede tot doel de solidariteit binnen de NAVO te demonstreren en is — het zij met nadruk gesteld — in de eerste plaats gericht op het voorkomen van oorlog en, in het kader van een daartoe strekkende strategie, op het scheppen van een mogelijkheid tot het geven van een „aangepast antwoord” op de dreiging van de in de Sovjet-Unie geïnstalleerde en op West-Europa gerichte SS20, zonder onmiddellijk te zijn genoodzaakt te grijpen naar het middel van de Strategic Nuclear Forces.

Plaatsing van kruisvluchtwapens in Nederland verschaft het Nederlandse regeringsstandpunt in het overleg over de inzet van kernwapens de „special weight”, die immers wordt toegekend aan het standpunt van de landen die het meeste bij de inzet zijn betrokken. Om nog meer gewicht in de schaal te kunnen leggen zou het in eigendom bezitten van de betrokken inzetmiddelen vereist zijn, maar de mogelijkheid daartoe, tegen betaling van de kosten, is door alle voor plaatsing geselecteerde landen afgewezen.

De GLCM en de Pershing II zullen worden gesteld onder het bevel van SACEUR — een van de Major NATO Commanders — en worden behandeld overeenkomstig de richtlijnen en procedures zoals die gelden voor andere non-strategic nuclear forces.

Eerlijke voorlichting geboden

Vanzelfsprekend is er veel voor te zeggen als een deskundige erin slaagt de complexe materie die hij aan leken wil duidelijk maken, in een min of meer gesimplificeerde vorm aan zijn gehoor of lezers te presenteren. Het gevaar bestaat dan evenwel dat

in dat vereenvoudigingsproces bepaalde zaken anders worden voorgesteld dan met de werkelijkheid overeenkomt. Daarmee schiet dan die presentator zijn doel voorbij, doordat toehoorders en lezers kunnen gaan twijfelen aan zijn eerlijkheid, terwijl juist een eerlijke voorlichting meer dan ooit is geboden. Om die reden acht ik het van belang hierna puntsgewijs aan te geven welke onjuistheden het eerder in de Militaire Spectator gepubliceerde artikel van ktz b.d. Van de Griendt — wiens eerlijke bedoelingen ik zeker niet in twijfel zou durven trekken — naar mijn mening bevat, alsmede welke vraagtekens ik meen bij zijn betoog te mogen plaatsen.

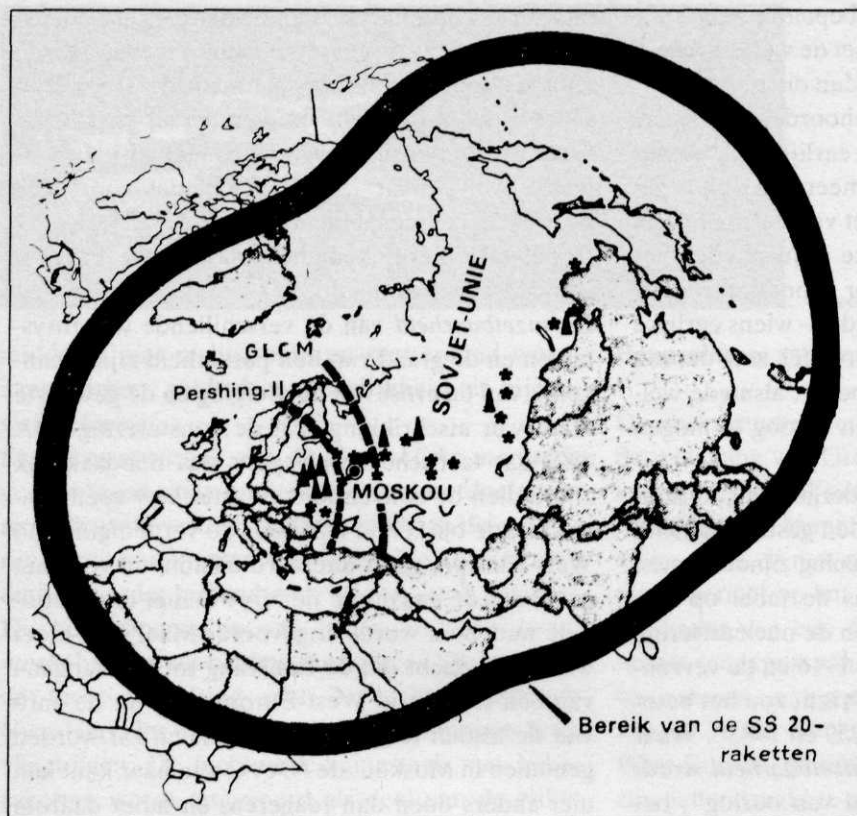
Dat de *introdunctie* van de Nederlandse „kerntaken” qua tijd zou moeten worden gesteld in 1959, toen de inmiddels uit de bewapening zijnde Honest John werd ingevoerd (blijkens de tabel op blz. 491) acht ik minder juist: gezien de nuclearisering van de Lance, de komst van de F-16 en de vervanging van de Neptune door de Orion, zou het beter zijn te spreken over „tussen 1959 en 1983”. Waar voorts (in dezelfde tabel) de *inzetbaarheid* wordt beperkt tot „uitsluitend in tijd van oorlog”, betreur ik dat daarmee onrecht wordt gedaan aan (met name) de inzetmiddelen van de Koninklijke luchtmacht: het luchtmachtpersoneel besteedt veel tijd, moeite en energie aan het *doorlopend inzetbaar* houden van die middelen en levert aldus ononderbroken een bijdrage aan een geloofwaardige afschrikking. De *lanceerpositie* van de huidige „kerntaken” is níét, zoals de tabel wil doen geloven, beperkt tot het centrale Europese front; dat geldt voor de landmacht, maar zeer zeker niet voor de vliegtuigen van de Koninklijke marine en de Koninklijke luchtmacht. Evenmin is het juist, het *bereik* van de bestaande „kerntaken” te kwalificeren als kort en tactisch: het is afhankelijk van dracht respectievelijk vliegbereik, en de omschrijving „kort” waar het de vliegtuigactieradius betreft, is bepaald een understatement. Dat het *doelgebied* voor de huidige „kerntaken” het centrale Europese front is, klopt slechts voor zover het gaat om de land- en luchtmachttaken; voor de vliegtuigen van de Koninklijke marine is het NAVO-zeegebied het doelgebied en voor de kruisvluchtwapens is het bepaald níét „half Europa” en nog minder „tot in het noordelijk deel van Libië”: hùn doelgebied is, zoals in het vorenstaande werd uiteengezet, het grondgebied van de Sovjet-Unie en

haar Warschau-Pactpartners waar zich de doelen bevinden die tot dusverre onbereikbaar waren voor de andere non-strategic nuclear forces. Ten slotte moet in meergenoemde tabel als *naast hogere bevel* over de kruisvluchtwapens niet worden vermeld „VS”, maar „NAVO”, omdat voor deze wapens hetzelfde geldt als voor de andere niet strategische kerntaken: het naast hogere bevel is een NAVO-commando.

De *inzetbaarheid* van de verschillende wapensystemen en de graad van hun paraatheid zijn afhankelijk van de ernst van de dreiging en de gewenste mate van afschrikking. En de constatering (blz. 492) dat tactische kernwapens pas noodzakelijk zijn indien de conventionele tactische wapens onvoldoende blijken te zijn voor de verdediging van West-Europa, geldt uiteraard uitsluitend voor het geval dat de aanval op de NAVO met conventionele middelen wordt uitgevoerd. Maar dan moet worden bedacht dat de beslissing tot het aangaan van een conflict in West-Europa en over de aard van de alsdan te gebruiken middelen zal worden genomen in Moskou, de NAVO van haar kant kan niet anders doen dan reageren, en moet daarom erop voorbereid zijn *elke* vorm van agressie af te schrikken en, zo de afschrikking faalt, het conflict op het laagst mogelijke geweldsniveau te beëindigen.

De auteur is duidelijk op de verkeerde weg als hij (blz. 492) stelt: „Bij de conceptie van kruisvluchtwapens hebben wij te maken met een *strategisch* wapensysteem . . .”. Die misvatting moge zijn weerlegd met hetgeen in dit artikel werd gezegd over de verstoring van het evenwicht en de daaruit resulterende beslissingen. Wie de GLCM en Pershing II als strategische wapens bestempelt, volgt daarmee het woordgebruik van het Kremlin, waar men die wapens als strategisch beschouwt, omdat zij . . . het grondgebied van de Sovjet-Unie kunnen bereiken. Aangezien echter bij de besprekingen en onderhandelingen in het kader van SALT als criterium voor het al dan niet indelen bij de strategische wapens heeft gegolden hoe groot het bereik van een wapensysteem is, ligt het voor de hand dat dan de SS20, met een tweemaal zo grote dracht, zéker als strategisch zou moeten worden betiteld.

Ook met de opmerking over het „in vredetijd niet geactiveerde” NAVO-bevelssysteem slaat het besproken artikel de plank mis. De leek zou

geneigd zijn daaruit te concluderen dat het defensieve bondgenootschap niet bij machte is adequaat te reageren ingeval het NAVO-grondgebied of de NAVO-strijdkrachten zouden worden aangevalen. Maar wie iets beter op de hoogte is, weet dat de paraatheid van de verschillende staven en eenheden varieert al naar gelang de mate van de dreiging. In vredetijd is dan ook de bezetting van staven en eenheden zodanig dat redelijkerwijs is verzekerd dat aan de dan onderkende dreigingen het hoofd kan worden geboden. Als regel kan worden volstaan met een beperkte doorlopende bezetting omdat het bestaande machtsverevenwicht en de beschikbare afschrikingsmiddelen een acuut zich manifesterende dreiging onwaarschijnlijk maken.

Bij het oplopen van spanningen worden dan passende maatregelen getroffen om de graad van paraatheid te verhogen en aldus de sterkte van de personeelsbezetting te vergroten. Tegen die achtergrond — die toch in ruime kring bekend mag worden verondersteld — doet een voorstelling van zaken als zou het NAVO-bevelssysteem vrijwel slapen in tijd van vrede, onrecht aan allen die, hetzij in de eenheden, hetzij in de staven, zijn belast met het verzekeren van een doorlopende inzet-

baarheid om de vrede en de veiligheid te bewaren waarop de bewoners van het NAVO-grondgebied moeten kunnen rekenen.

Tot slot van het artikel, dat beoogde te bewijzen dat er een hemelsbreed verschil bestaat tussen „kerntaken” en kruisvluchtwapens, citeerde de auteur — die naar mijn overtuiging in zijn opzet niet is geslaagd — een passage uit het Regeerakkoord van 28 oktober 1982, klaarblijkelijk als een soort vermaning aan de thans zittende regering dat citaat metterdaad in praktijk te brengen en zich werkelijk met kracht in te zetten „voor een actief veiligheidsbeleid dat minder dan nu afhankelijk is van de nucleaire bewapening”.

Voor hen die misschien die verkapte terechtwijzing zouden willen beamen, is het aan te bevelen dat zij zich ervan rekenschap geven dat Nederland actief was betrokken in de totstandkoming van beslissingen van de NAVO die onmiskenbaar getuigen van de wil en bereidheid de kernbewapening te verminderen:

— het NAVO-dubbelbesluit van 12 december 1979, waarbij eenzijdig 1000 kernwapens uit Europa werden teruggetrokken;

— de verzekering dat het totale aantal kernwapens door de plaatsing van GLCM en Pershing II níét zal worden vergroot;
 — de beslissing van de ministers in de laatstelijk in Canada gehouden NAVO-vergadering, binnen vijf jaar het bestaande NAVO-arsenaal met 1400 wapens te verminderen.

Een eerlijke voorlichting mag zulke realiteiten niet verzwijgen, zeker niet als men ernst wil maken

met het streven deze complexe problematiek rationeel te benaderen. Alleen langs dié weg kan de lezer of toehoorder komen tot het juiste inzicht dat wordt verwoord in het citaat waarmee ik mijn bijdrage wil besluiten:

The fundamental objective of the use of nuclear weapons is to induce the enemy to make the political decision to change his mind to cease his attack and withdraw.

Literatuur

Salt II Basic guide. US Dept of State, Washington DC.
Minder afhankelijk van kernwapens. Atlantische studie nr 5. Atlantische Commissie (1983).
 K.-P. Stratmann — *NATO-Strategie in der Krise?* Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden (1981).
Interim-rapport over de kernwapens in de grijze zone. Adviesraad Defensieaangelegenheden (1979).
Nieuwe kernwapens in Nederland Ja of Nee? Atlantische studie nr 4. Atlantische Commissie (1981).
Tactical nuclear weapons: European perspectives. SIPRI/Taylor and Francis Ltd, Londen (1978).
Nuclear war in Europe documents (1st Nuclear conference on nuclear war in Europe, 22-24 april 1981, Groningen). Polemologisch Inst. RU Groningen/Center for Defense information, Washington DC (1981).

S. T. Cohen — *The neutron bomb: political, technological and military issues.* Inst. for Foreign policy analysis, Cambridge/Mass., Washington DC (1978).
Wapenfeiten 1982. Ned. Inst. v. Vredesvraagstukken/Staatsuitgeverij, Den Haag (1982).
 G. C. Berkhof en P. M. E. Volten — *Het militair-strategisch denken in de Verenigde Staten en de Sovjet-Unie.* KNV „Ons Leger”, Den Haag (1981).
 G. Vigeveno — *The bomb and European security.* C. Hurst & Comp., Londen (1983).
NATO Handbook. Brussel (1980).
Kernwapens in discussie. Min. v. defensie, Den Haag (1980).
 S. Glasstone — *The effects of nuclear weapons.* US Dept of Defense/US Dept of Energy, Washington DC (1977).
NATO and the Warsaw Pact, Force Comparisons. NAVO, Brussel (1982).

